

У ліцеї “Руського Інституту для дівчат” у Перемишлі використовувалися тіж підручники, що й в українських гімназіях Галичини. Він мав непогану як для свого часу матеріальну базу: учительську та учнівську бібліотеки з 4-ма відділами – українським, польським, німецьким та французьким; музичну бібліотеку, а також навчальні кабінети (географічний, історичний, “природописний”, фізико-хімічний, малювання) [11: 26]. Зазначимо, що вже перші “літописці” дівочого ліцею в Перемишлі відзначали його важливість для тогочасної української жіночої освіти, наголошували на ролі цього навчально-виховного закладу, як “правдішної гордині” української національної культури [13: 2].

Висновок. Таким чином, серед основних тенденцій розвитку жіночого шкільництва Галичини ХІХ ст. можна виокремити поступове утвердження світського характеру навчання і виховання дівчат; зростання участі держави і громадськості у розвитку жіночої освіти дівчат; поступове утвердження окремих дівочих вищого типу навчальних закладів із мовою навчання основних етносів краю; виникнення на межі ХІХ – ХХ ст. українських виділових жіночих шкіл, ліцеїв і гімназій, утримуваних українською громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sprawozdanie c.k. Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego w roku szkolnym 1887/8 i 1888/9. – We Lwowie: Nakładem c.k. Rady szkolnej krajowej, 1889. – S.1 – XXV, 79 s.
2. Школы дъвоичі // Учитель. – 1869. – Ч.32. – С.125 – 126.
3. Нагачевська З. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина ХІХ ст. – 1939 р.) / Зіновія Нагачевська. – Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2007. – 764 с.
4. Baranowski M. Historia i statystyka szkół ludowych Krol. Stoł. miasta Lwowa / M.Baranowski. – Lwow: Nakładem gminy, 1895. – 404 s.
5. Baranowski B. Szkolnictwo ludowe w Galicyi, w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 / B.Baranowski. – Lwow: Wydawnictwo “Rodziny i szkoły”, 1911/ – 47 s.
6. Halarewiczówna S. Szkoły żeńskie w Stanisławowie. 1787 – 1919 // Державний архів Львівської обл., ф. 26, оп. 11, од.зб. 380. – 137 арк.
7. Ясінчук Л. 50 літ Рідної школи. 1881 – 1931 / Лев Ясінчук. – Львів: Накладом товариства “Рідна Школа”, б.р. – 270 с.
8. Звіт з діяльності Руського Товариства Педагогічного за рік 1906. – Львів: Накладом товариства, 1907. – 27 с.
9. Gebert B. Pierwsze ośmiolecie pryw. Gimnazjum żeńskiego im. S. Stonackiego we Lwowie 1902 – 1910 / B. Gebert. – Lwow: Nakładem autora, 1910. – 24 s.
10. Роман Є. Тематична підбірка на тему: “Діяльність ордену Сестер Василіянок” / Є.Роман. – Івано-Франківськ. – 1997. – 56 с.
11. Курляк І. Класична освіта на західноукраїнських землях (ХІХ – перша половина ХХ століття). Історико-педагогічний аспект / Ірина Курляк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. – 238 с.
12. Звіт дирекції рус. дівочого ліцею в Перемишлі за рік шкільн. 1903/1904. – Перемишль: Накладом “Руського Інституту для дівчат”, 1904. – 40 с.
13. VIII. звіт дирекції ліцея Руського інституту для дівчат в Перемишлі з правами державних шкіл за рік шкільний 1910/1911 // Руслан. – 1911. – Річник XV. – Ч.176. – С.2.

УДК 378.035

М.П. Пантюк

ДІЯЛЬНІСТЬ КУРСІВ ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються завдання та діяльність курсів перекваліфікації працівників соціального виховання як одного з компонентів підготовки вчителя до виховної роботи.

Аналізуються навчальні плани та зміст діяльності цих курсів щодо підготовки вчителя до виховної діяльності.

This article is devoted to the tasks and activities of re-qualification courses of social education workers as one of the components that prepares teachers to educative work. Curricula and contents of these courses are analysed here in the light of preparation of a teacher to educative work.

Актуальність дослідження. Освіта та виховання людини є головним завданням педагогічної науки, яке вона повинна виконати у складних, часто суперечливих умовах суспільного життя. Протягом усього часу існування людства здійснювався пошук оптимальної моделі виховання особистості, залишається нерозв'язаною ця проблема і сьогодні. Важливим чинником успіху освітньої діяльності виступає адекватний і оптимальний добір педагогічного інструментарію: принципів, методів, форм, засобів тощо, злагодженою також повинна бути взаємодія усіх інституцій, які включені в освітній процес. Досконалість та розгалуженість освітніх закладів у державі дає змогу реалізувати головні педагогічні завдання і досягати тих цілей, що ставить суспільство перед школою (у широкому її розумінні) у певний історичний період.

Аналізу форм і закладів підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів присвячено чимало наукових досліджень українських учених: Б.Баєва, О.Виговської, О.Глузмана, І. Колесника, О.Кондратюка, В.Лугового, О. Мороза, Д.Ніколенка [5; 2; 4; 7; 8]. У працях учених робиться спроба схарактеризувати головні умови та механізми підготовки педагога до його фахової діяльності.

Метою нашої статті є аналіз історичної специфіки соціального виховання дітей та молоді у 20-х рр. ХХ століття та завдань та діяльності курсів перекваліфікації працівників соціального виховання як одного з компонентів підготовки вчителя до виховної роботи у зазначений період.

На початку ХХ століття спостерігається тенденція до організації різноманітних інституцій щодо підготовки вчителя до педагогічної діяльності, і в цей же час визначається лінія підготовки вчителя до виховної роботи. Про це свідчать різноманітні звіти, положення, статuti, програми навчальних закладів [9: 71].

Так, у 1911-1912 навчальному році організовуються тимчасові педагогічні курси для підготовки вчителів для середніх навчальних закладів. На цих курсах педагоги мали можливість прослухати лекції з різноманітних педагогічних дисциплін, аналіз яких дає змогу стверджувати, що тенденція підготовки вчителя до виховної роботи набуває традиційного характеру. Зокрема, вчителі слухають курс шкільної гігієни і вчать не лише облаштовувати шкільне приміщення, враховуючи різні фактори, але й вчать дітей турбуватися про своє тіло та організм. У курсі "Шкільної гігієни" вони вивчають теми, які стосуються розумової втоми, інтелектуальної працездатності, навчаються гігієнічних навичок, йдеться також про фізичне виховання і викладання гімнастики у школах [9: 16].

У курсі загальної дидактики також спостерігається тенденція підготовки вчителя до виховної роботи. Йдеться, передовсім, про естетичне виховання дітей, даються посилання на різноманітні зарубіжні педагогічні системи, враховуються особливості навчальної діяльності в процесі виховання.

Намагаючись визначити зміст діяльності цих курсів, організатори вказували, що слід відмовитися від широко розповсюдженого бажання дати вчителям на початковому етапі весь об'єм знань, яким необхідно оволодіти, а слід визначити коло завдань і виділити головні й першочергові. Серед них: максимальне зближення курсантів з виробництвом і діяльністю комуністичної партії; орієнтування в питаннях сучасного соціального виховання; озброєння вчителів методами самоосвітньої роботи [1: 13 – 14].

Вся робота на курсах з перекваліфікації працівників соціального виховання будувалася таким чином, щоб курси були живим взірцем того, як слід працювати на місцях,

тобто діяльнісний підхід становив пріоритетне завдання цих курсів, хоч, звичайно, він мав яскраво виражений ідеологічний характер. Передовсім акцентувалося не на лекційному і книжному методі, а на методах краєзнавчого обстеження, лабораторної роботи, гурткової, конференційної роботи, методу політичної активності (виступи на мітингах, зборах працівників, селян, червоноармійців, робота з ними в гуртках, спільна діяльність з піонерами та комсомольцями). Наголошувалося також на тому, що курсанти протягом усієї підготовки повинні активно використовувати і продукувати такі засоби навчання, як креслення, діаграми, картограми, виставки.

Для таких курсів спеціально укладалися навчальні плани, які презентували орієнтовне коло питань для опрацювання в процесі підготовки вчителів на спеціальних курсах. Їхні автори наголошували, що неможливо визначити “твердий” об’єм знань – однаковий і обов’язковий. Це було би спробою, яка наперед приречена на невдачу, тому що територія СРСР була настільки великою, що визначити єдину мету і завдання для діяльності усіх курсів нереально. Тому на місцях керівникам курсів пропонувалося обирати мінімум із того максимуму, який визначався у програмах для курсів.

Одним із найважливіших завдань було вивчення теорії і практики піонерського і комсомольського рухів, на основі яких повинна бути побудована вся виховна і освітня робота нової школи. Організатори курсів і загалом освітньої справи наголошували на тому, що ці проблеми повинні у всій своїй грандіозності ставитися перед вчителями, для того щоб у майбутньому ця робота активно проводилася на місцях. Це були яскраві ознаки заідеологізованості навчально-виховного процесу, який відбувався у різних типах навчальних закладів у досліджуваній період.

Значна увага також приділялася політпросвітницькій роботі. Ці питання набували першочергової ваги у зв’язку з тим, що кожен учитель розглядався не лише як педагог і вихователь, але і як політпросвітпрацівник. Такі вимоги ставило перед учительством економічне і політичне життя СРСР.

Останнім акордом до усієї діяльності курсів вважалася заключна конференція для обліку і оцінки роботи. Обов’язковою була організація облікової виставки і формулювання конкретних завдань, які повинні здійснюватися курсантами на місцях постійної праці.

Для працівників соцвиху дитячих закладів I ступеня організовувалися спеціальні курси, для яких готувалися навчальні плани. Вони були адресовані завідувачам районними школами та центральними дитячими закладами і разом з цим організаторам та керівникам педагогічної роботи в районі. Загалом, програма розрахована на 312 годин, або 52 робочих дні по 6 годин на день. Вона складалася з трьох розділів: перший мав назву “Питання виробничо-політичні”, другий розділ стосувався питань педагогічних, третій – секційної роботи.

У першому розділі розглядалися питання, які стосувалися фабрично-заводського, сільськогосподарського, кустарного виробництва, транспорту і обміну, а також передбачався додатковий цикл із суспільствознавства, який включав основи політичної економії, знання про імперіалізм як найновіший етап капіталізму. Окремо планувалися питання про СРСР, вивчення конституції та законів тощо.

Серед педагогічних питань у загальному циклі аналізувалися основи радянської просвітницької політики і система народної освіти – 6 год., охорона здоров’я дітей і підлітків – 10 год., соціально-правова охорона дітей і підлітків (бездоглядних та інших) – 4 год., художнє виховання – 4 год., політпросвітницька робота – 20 год., самоосвітня робота учительства – 6 год., метрична система мір (у зв’язку з введенням її в тому році) – 2 год. [1: 18].

Уся секційна робота поділялася на три секції: шкільна, дошкільна та секція дитячих будинків і соціально-правової охорони неповнолітніх.

На роботу шкільної секції відводилося 49 годин. До її компетенції належав розгляд таких питань, як обґрунтування змісту програм ДВР (державна вчена рада), їх побудови і комплексної системи викладання (розглядається разом з іншими секціями), розробка

окремих комплексів і пристосування програм ДВР до місцевих умов, організація засобів і сил для роботи за програмами ДВР.

На роботу дошкільної секції передбачено 41 годину у якій вивчалися такі теми, як практика дитячого закладу (вступні бесіди про практику в дошкільних закладах і аналіз матеріалів, участь дітей у побудові життя свого закладу та побудова педагогічного процесу у зв'язку з сучасністю, природа, розповідь тощо) та методи вивчення дитини.

На роботу секції дитячих будинків і соціально-правової охорони неповнолітніх заплановано 41 годину. Секція розглядала такі питання: цільова установка дитячого будинку і будинків підлітків, зв'язок дитячого будинку і будинку підлітків з навколишнім середовищем, комсомол, комуністичний рух і дитячий будинок, самоорганізація і самоуправління в дитячому будинку і будинку підлітків, організація праці для дітей і підлітків, робота з бездоглядними дітьми і підлітками в нічліжках, клубах та в районних майстернях, статеve життя дітей і підлітків, його аномалії і статеve виховання, планування і облік праці в дитячому будинку і будинку підлітків, питання опіки, соціальної інспекції.

Друга частина мала назву "Питання педагогічні". У розділі "Основи радянської просвітницької політики і система народної освіти РСФРР" передовсім розглядалися погляди класиків марксизму-ленінізму та їх педагогічні висловлювання. Тут йшлося про основні фактори виховання і освіти, про буття і свідомість, розглядалися проблеми психології і робітничого класу, аналізувалися питання суспільного і сімейного виховання, обґрунтовувалися особливості політехнічної школи та організації праці у ній, визначалися відносини між трудовою школою та робітничим класом.

Чільне місце відводилося інтелектуальному та трудовому вихованню. Традиційно курс починався з вивчення педагогічних поглядів В.І.Леніна, наводилися приклади його педагогічних висловлювань, що стосувалися школи, її завдань, взаємовідносин школи і робітничого класу, школи і політичної роботи, школи та будівництва комунізму тощо.

Спеціальний підрозділ визначав особливості соціального виховання та підготовки до нього вчителя. Йшлося про дитячий будинок і його місце в системі соціального виховання. Акцентувалася увага на зближення методів роботи школи і дитячого будинку (школа продовженого дня, літня школа). У цей період значна увага приділяється дошкільному вихованню. Пріоритетним напрямком стає трудова та політехнічна школа.

На цьому етапі підготовки вчителя до виховної роботи йшлося про самодіяльність та самоорганізацію учнів, про особливості формування дитячого та юнацького комуністичного руху.

Окремим аспектом у програмах розглядалися практичні досягнення тогочасної школи та вчителя щодо дитячого виховання, аналізується досвід центральних закладів, закладів на місцях і визначаються чергові завдання перед цими закладами на наступний період.

Окрему проблему цього періоду становить проблема охорони дітей та підлітків. У зв'язку з чим на курсах аналізувалися питання, пов'язані з охороною здоров'я дітей та підлітків. Йшлося про особливості здоров'я дітей-школярів та дітей, які знаходяться в дитячому будинку, розглядалися проблеми індивідуального підходу до дітей, біологічні особливості цього віку і характерні для нього хвороби, аналізувалися негативні сторони шкільного життя і роботи у тогочасних умовах. Слухачів курсів знайомили з дефектами в розвитку організму дитини, зокрема малокрів'ям, застійними явищами в організмі, виснаженням, туберкульозом, інтоксикацією, деформацією хребта, вадами зору тощо і обґрунтовувалися гігієнічні засоби для запобігання хворобам: правильний режим дня, розпорядок організації праці і відпочинку, дотримання правил особистої гігієни, загартовування організму (ванни, душі, купання, сонячні ванни), профілактика інфекцій, прогулянки, заняття спортом, коригувальні рухи, дихальна гімнастика, обґрунтовувалося значення діяльності шкіл на відкритому повітрі, лісових шкіл, літніх колоній.

Соціальний фон виховання дітей та молоді у цей період був несприятливим. У зв'язку з цим розглядалися також особливості соціального середовища. Йшлося про специфіку сім'ї,

суспільства, про їх взаємозв'язок та детермінованість здоров'я дітей цими чинниками та інститутами. Слухачів курсів навчали способів та засобів оздоровлення дитини.

Чільне місце також відводилося у цих програмах дитячим садкам, ставилися перед ними відповідні завдання. Давалася об'єктивна оцінка даним щодо обстеження дитини. Особлива увага зверталася на особливості дошкільного віку від 4 до 7 років.

Третій підрозділ цієї програми називався “Фабрика”. Деталізувалися питання статевого та вікового складу працюючих підлітків, тривалість їхньої роботи, матеріали і засоби навчання та їх оцінка з погляду гігієни. Уже в цей час йшлося про калорійність їжі у зв'язку з енергією, яка витрачається дітьми та підлітками на виконання фізичних вправ.

Визначальним є той факт, що фізичні вправи, ігри, спорт, коригуючі рухи розглядалися як необхідна умова роботи підлітків на фабриках. Окремим параграфом обґрунтовувалися особливості вуличного середовища [1: 79]. Йшлося про місцевість, її вплив на здоров'я дітей, вплив санітарного стану вулиці на розповсюдження інфекцій, про призначення бульварів, садів для здоров'я людини, про особливості освітлення вулиць.

У п'ятому параграфі – “Житловий будинок” – розглядалося житло селян і робітників. Тут йшлося про віковий і статевий склад тих, хто мешкає у будинку, про усунення антисанітарних і антигігієнічних умов побуту, пропаганду здорового способу життя, відмову від алкоголізму, необхідність дотримання правил особистої гігієни тощо. Також у програмі розглядалися особливості кустарного виробництва та землеробської праці.

Програми обов'язковим своїм елементом мали рубрики “Коло питань для опрацювання при вивченні тем”. Обов'язкові рубрики становили методичні вказівки щодо обґрунтування тих чи інших тем, а також бібліографія, тобто підручники і посібники, які рекомендувалися педагогічним працівникам. Вони були не лише українськими і російськими, але й зарубіжними [1: 85]. Зарубіжні джерела були перекладені, як правило, російською мовою, іноді українською, але це було широке коло різноманітних джерел, де детально обґрунтовувалися питання, що стосувалися тієї чи іншої теми.

У процесі підготовки та перепідготовки працівників соціального виховання до виховної роботи в різних навчально-виховних закладах, які функціонували в державі в досліджуваній період складовою частиною виступає курс, що має назву “Соціально-правова охорона дітей та підлітків” [1: 87].

Соціально-правова охорона дітей і підлітків та боротьба з безпритульністю в цей період висвітлюється як одне з найголовніших завдань підготовки вчителів до виховної роботи і виховної роботи педагогічних працівників. Кожному педагогу слід було бути в курсі тих загальних проблем, які визначалися у зв'язку з боротьбою з безпритульністю в Україні. Основою для цієї діяльності висувалися такі положення:

- “а) праця є основою боротьби з безпритульністю і справи охорони дітей та підлітків;
- б) організація праці для безпритульних і непрацюючих підлітків, а також для дітей і підлітків, що виховуються в дитячих будинках і будинках для підлітків;
- в) охоплення дітей і підлітків дитячим і юнацьким комуністичним рухом;
- г) врахування особливостей середовища, в якому перебуває безпритульний та використання позитивних якостей, що можна набути в цьому середовищі при побудові для підлітків середовища для оздоровлення” [1: 87]. Ці питання та низка інших повністю висвітлювалися в названому курсі.

Окремим параграфом розглядалися соціальні корені безпритульності і нова принципова лінія держави у боротьбі з нею.

Педагогічні працівники вивчали головні проблеми і причини виникнення безпритульності. Хочемо зазначити, що, як правило, ці проблеми розглядалися крізь ідеологічну призму, не висвітлювалися справжні причини безпритульності, які були викликані голодом, масовими репресіями, терором.

Безпритульність подавалася як закономірний наслідок капіталістичного суспільства, яке приводить працюючі маси до критичного стану бідності, де використовується жіноча і дитяча праця. Усе це розглядається як головна причина безпритульності. Також вказується

на те, що імперіалістична війна, революція, голод лише загострили і посилили звичайний ріст дитячої безпритульності в буржуазних країнах. Про Радянський Союз не йшлося: “Розруха, блокада, голод, необхідність скерувати всі сили і засоби на боротьбу з міжнародною буржуазією не дали нам можливості планомірно поставити боротьбу з дитячою безпритульністю” [3: 13-16].

У програмі вказувалося, що безпритульність є особливо високою у тих галузях праці, які найменше доступні для фабричного нагляду: в ремеслі, домашньому виробництві, сільському господарстві. Найбільшу кількість дитячих правопорушень склали крадіжки. Причиною було бажання дітей задовольнити свої життєво важливі потреби. У програмі наголошувалося, що серед причин безпритульності велике значення має також непристосованість дитячого будинку до організації життя рухливого, активного, самостійного, практичного, що знає життя безпритульного підлітка” [1: 89].

Автори програми вказували, що безпритульні створюють свій спеціальний світ відкинутих, принижених дітей, які породжують всередині цих груп особливу мораль, особливі закони, особливу ідеологію, що діють у рамках цього світу.

Усе ж педагоги визнавали безпритульну дитину повноцінною особистістю, але з особливими своєрідними рисами характеру і діяльності, які були привласнені внаслідок необхідності раннього самостійного життя і боротьби за існування. Обстоювалася теза про те, що педагоги не можуть проповідувати теорію, яка розрахована на придушення активності дітей та підлітків, що стали безпритульними. Не можна будувати роботу з ними на принципі покірливості, не можна применшувати права безпритульної дитини, знищувати її особисті риси: “Виховання безпритульної дитини більш, ніж кого б це не було, повинно бути пронизане началами активності, колективізму, практичного і теоретичного вивчення трудової діяльності, самоорганізації – повинно ставити собі метою виховання свідомого робітника, будівника радянської держави. Залучення безпритульного до життя та ідеології всесвітнього пролетаріату буде найкращим “моральним” вихованням безпритульного” [1: 90].

У зв’язку з цим висувалися завдання влаштування трудових артілей індустріальної праці, облаштування сільськогосподарських артілей при умові забезпечення підлітків гуртожитками і педагогічним керівництвом, організації навчальних майстерень з оплатою праці. Загалом організація виробничої праці підлітків потребує спеціально підготовленого персоналу, вироблення у нього, передовсім, навичок організаторів суспільних працівників і позашкільників. Тому нагальною стає проблема перегляду програм підготовки і перепідготовки педагогічного персоналу для роботи з безпритульними і правопорушниками, а також активно ставиться питання про відбір осіб, які є близькими за своїм світоглядом до ідеалів робітничого класу.

Таким чином, аналіз представлених програм дає можливість вказати на їхню ґрунтовність, науковість, міжпредметні зв’язки, логіку побудови і широту обґрунтування проблем, що в них висвітлюються. Безперечно, вказуємо на особливу заідеологізованість цих проблем, хоч не можемо наголосити на серйозному, ґрунтовному підході до їх розв’язання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В помощь переподготовке работников социального воспитания дошкольных, школ I степени, социально-правовой охраны, детских домов, школ подростков. Материалы отдела подготовки педагогического персонала ГЛАВСОЦВОСА РСФСР. Под редакцией Гайлиса Я.Р. 2-е издание. – Москва: “Работник просвещения”, 1924. – 235 с.
2. Виговська О.І. Підготовка сучасного вчителя в умовах трансформації суспільства / Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства. Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції до 80-ї річниці НПУ імені М.П.Драгоманова. Вип.1. 18-19 жовтня 2000 р./ Укладач Дмитренко. – К., 2000. – Ч.1. – 228 с.
3. Гернет М. Социально-правовая охрана детства. – Москва: Право и Жизнь, 1924. – С.13-16.

4. Глузман О.В. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти в Україні: Автореф. Дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. – К., 1997. – 34 с.
5. Кондратюк О.П., Колесник І.Г., Баєв Б.Ф., Ніколенко Д.Ф. Педагогічні університети та лекторії (Положення, примірні тематичні плани та програми). – К., 1961. – 63 с.
6. Кружок лекторов-педагогов. Обзор деятельности кружка по организации курсов в 1919 году. – Москва: Типография А.П.Яроцкого, 1920. – 7 с.
7. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / За заг. ред. акад. О.Г.Мороза. – К.: МАУП, 1994. – 196 с.
8. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект): Автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. – К., 1997. – 48 с.
9. Отчетъ о временныхъ педагогическихъ курсахъ при управленіи округа для подготовки учителей и учительницъ среднихъ учебныхъ заведеній. 1911 – 1912 уч.годъ. – Київ: Типографія Т-ва И.Н. Кушнарєвъ и К°, 1913. – 71 с.

УДК 37.036:78

М.В. Петрус

ЗМІСТ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ ЗАКАРПАТТЯ

Проаналізовано творчі здобутки закарпатських освітніх діячів (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття) в аспекті дискусійної проблеми статевого виховання дітей у родині.

Creative achievements of the Transcarpathia teachers (second half XIX – 30-th years of XX century) in aspect of a debatable problem of sexual education of children in family are analysed.

Постановка проблеми. Первинна роль у статевому вихованні дітей, прищепленні культури міжстатевих взаємин, соціалізації сексуальності людини відводиться родині з її чималим виховним потенціалом, яким необхідно раціонально розпорядитися. Саме тому між дітьми та батьками повинна панувати атмосфера особливої довіри та делікатності. Адже, статево виховання – це, перш за все, моральна підготовка дитини до розуміння нею незримого життя дорослих.

Зв'язок з попередніми дослідженнями. Питання статевого виховання, зважаючи на його значущість, складність і своєрідність, завжди було в полі зору вчених (П.Блонський, Г.Ващенко, А.Макаренко, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін.) і понині являється одним із найбільш дискусійних і суперечливих в історії педагогіки. На ярмарку фізіологічно-педагогічних поглядів людство не полишає сперечатися у правильності розв'язання цієї проблеми, перманентно породжуючи нові методи та прийоми її вирішення. А методика вивчення будь-якої проблеми, як відомо, передбачає включення історії до структури її розв'язання. Тож звернемося до витоків статевого виховання у родині в одному з регіонів України, а саме на Закарпатті.

Мета статті – проаналізувати зміст статевого виховання в історико-педагогічному доробку освітніх діячів Закарпаття (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття).

Виклад основного матеріалу дослідження. На теренах Закарпаття проблема статевого виховання вперше порушувалася педагогом О.Духновичем, однак на конкретну наукову основу покладена **М.Скоржепою**, уродженцем Чехословацької республіки. Із серією статей “Полове воспитанія”, перекладених на руську мову Т.Паржізковою, закарпатці мали можливість ознайомитись у журналі ужгородського видавництва “Учитель” (1927-1929 рр.).

Чоловіча та жіноча статі, за переконанням М.Скоржепи, після народження довгий час не проявляються ні психічно, ані сексуально. Але хибно було б вважати, – вів далі вчений, –